

3. Little Creatures Brewery / Robert Simeoni Architects URL: https://www.archdaily.com/960172/little-creatures-brewery-robert-simeoni-architects?ad_source=search&ad_medium=search_result_projects

Кірін Р. С., доктор юридичних наук, доцент,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОСТВУГІЛЬНИХ МІСТ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Одним з ключових завдань у сфері секторальної інтеграції є залучення України до реалізації Європейського зеленого курсу (European Green Deal, далі – ЄЗК) – набору політичних ініціатив, висунутих Європейською Комісією (далі – ЄК) із загальною метою зробити клімат Європи нейтральним до 2050 року.

Однією з ключових ініціатив, необхідних для досягнення цілей ЄЗК_ є пропозиція щодо механізму прикордонного вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism, далі – СВАМ) [1]. Зменшення витоків вуглецю (carbon leakage) сприятиме амбітним зусиллям ЄС стати кліматично нейтральним континентом, зупиняючи переміщення таких викидів до/з третіх країн і зменшуючи їх рівень у глобальному вимірі.

На початку січня 2021 р. в Україні набрав чинності Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» [2], прийнятий у рамках Угоди про Асоціацію з ЄС, який передбачає створення національної системи торгівлі вуглецевими викидами. Дія цього закону поширюється на відносини, що виникають у сфері моніторингу, звітності та верифікації (далі – МЗВ) викидів парникових газів (далі – ПГ) з установок, розташованих на території України.

Відповідно до п.п. 2-4 ч.1 ст. 6 зазначеного закону уряд прийняв низку підзаконних актів, що конкретизують регулювання відносин МЗВ, зокрема:

1) перелік видів діяльності, викиди ПГ в результаті провадження яких підлягають МЗВ [3];

2) порядок здійснення моніторингу та звітності щодо викидів ПГ [4];

3) порядок верифікації звіту оператора про викиди ПГ [5];

Відтак, вже до 31.03.2022 р. компанії мають надати перші звіти про моніторинг за 2021 р. Очікується, що така система МЗВ дозволить:

- отримувати точну інформацію про обсяги емісії ПГ від виробничих установок;

- забезпечити контроль за викидами та обмежувати їх;

- впровадити обов'язкову методику розрахунку емісії ПГ для всіх установок, з яких ці викиди здійснюються.

Крім того, надзвичайно важливим завданням для України є впровадження системи торгівлі квотами ПГ, як передбачено Директивою ЄС 87/2003 [6], імплементація якої здійснюється відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС. У процесі створення в Україні ринку торгівлі квотами на викиди необхідно

орієнтуватися на європейську модель Emission Trading System (EU-ETS) [7].

Слід визнати, що енергетичний перехід є однією з найбільших проблем, з якою стикаються малі та середні підприємства (далі – МСП). Тому ЄК має уважно вивчити сукупний вплив нових (інвестиційних) зобов'язань для МСП, які походять з ЄЗК. Бізнес-асоціації та їх члени, підтримуючи в цілому зелені амбіції ЄК, звертаються з проханням враховувати фінансово-економічну ситуацію багатьох МСП при розробці нових «зелених» політичних заходів, що на них впливатимуть. Особливо гостро це питання стоїть для МСП, що продовжують свою господарську діяльність в містах, де припинили чи знаходяться в стадії припинення експлуатації вугледобувні об'єкти.

Натомість, в ЄС є чітке усвідомлення того, що саме регіони та міста відіграють життєво важливу роль у досягненні національних та загальноєвропейських кліматичних та енергетичних цілей. Саме вони є головними виконавцями ЄЗК. Його успіх значною мірою залежатиме від спроможності місцевих та регіональних органів влади втілювати в життя політику, ухвалену на європейському рівні, а також від спроможності національних урядів та установ ЄС розуміти і враховувати конкретні потреби кожного регіону, кожної території [8].

Подібна позиція ґрунтується на тому, що реалізація ЄЗК в Україні має позитивним чином вплинути на енергетичний баланс та забезпечити розвиток сектору, зокрема зважаючи на необхідність:

- створення повноцінного конкурентного середовища на енергетичному ринку України;
- зміни теплової генерації відновлюваними джерелами енергії (далі – ВДЕ) та здійснення повноцінної трансформації вугільних регіонів, що означає поступове закриття нерентабельних підприємств з паралельним створенням у цих регіонах альтернативних робочих місць;
- забезпечення споживачів пропорційними тарифами;
- вибудовування пропорційної тарифної політики у сфері використання ВДЕ задля забезпечення зростання частки ВДЕ та збереження сприятливого інвестиційного клімату у цій сфері;
- збереження високої частки атомної генерації, враховуючи при цьому необхідність забезпечення дотримання граничних термінів експлуатації, безпеки і попередження техногенних ризиків.

В той же час вирішення проблеми викидів ПГ в атмосферу залежить від ефективності діалогу між Україною та ЄС. Так, Енергетичне Співтовариство закликає Україну прискорити запуск системи торгівлі викидами CO₂ для того, щоб якомога швидше розпочати вихід на європейський рівень та інтеграцію у систему торгівлі EU-ETS. Проте, перехід до європейського рівня цін на викиди та її інтеграцію до системи EU-ETS має відбуватися поступово (упродовж 15-20 років) і враховувати реальний стан і потреби економіки України. Наприклад, вимоги Директиви щодо промислових викидів з вугільних ТЕС [9] відтерміновано для нашої країни з 2018 р. до 2023 р., а виведення цін на викиди на європейський рівень, за прогнозами Енергетичного Співтовариства –

до 2040 р.

Більше того, Концепція «зеленого» енергетичного переходу [10], також потребує вдосконалення, за яким економіка України має стати вуглецево-нейтральною до 2070 р. Ця амбітна мета передбачає підвищену потребу в інвестиціях, а процеси декарбонізації можуть вплинути на конкурентоспроможність продукції, тому вкрай важливо дотримуватися балансу між екологічними цілями і економічним зростанням [11].

ЄС безпосередньо залучає міста та регіони до розробки та реалізації інвестицій, що стосуються ЄЗК, зокрема через Комітет регіонів ЄС. Це дозволяє посилити механізми згуртованості та регіональних фондів для міст та регіонів для отримання прямого доступу до ресурсів ЄС, оскільки саме місцеві та регіональні органи влади найкраще знають реальну ситуацію на місцях.

Так, у парламенті зареєстровано законопроект про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження державного фонду декарбонізації [12], джерелом наповнення якого передбачено податок на викиди CO₂. Планується збільшення цього податку з 10 до 30 грн/т. 50% податку спрямовуватиметься до загального фонду Держбюджету, де буде розподілятися на заходи з захисту довкілля; 50% – до Фонду декарбонізації. Кошти Фонду будуть спрямовуватися виключно на проекти, що призводять до скорочення викидів CO₂. Наразі розглядаються сім напрямків:

- екомодернізація підприємств, в тому числі, генеруючих;
- модернізація тепломереж, водоканалів, вуличного освітлення;
- здешевлення проектів із утилізації (переробки) побутових відходів;
- електробуси для громадського транспорту;
- стимулювання використання електрокарів населенням;
- заміщення традиційних видів палива в бюджетній сфері;
- стимулювання виробництва та використання біоетанолу, біогазу.

Наразі в ЄС впроваджується ціла низка ініціатив для підтримки місцевих та регіональних органів влади, які бажають бути активними у впровадженні ЄЗК, зокрема: Угода мерів, Угода зелених міст, Виклик для 100 розумних міст, Декларація європейських міст з круговою економікою, Платформа справедливого переходу тощо. У червні 2020 р. Комітет регіонів ЄС створив нову робочу групу «Зелений курс йде на місцевий рівень» (Green Deal Going Local) з метою гарантувати безпосередню участь міст і регіонів ЄС у визначенні, реалізації та оцінці численних ініціатив, передбачених ЄЗК [8].

Для України особливо цінним є досвід Німеччини у справедливій трансформації вугільних регіонів. Урядом прийнято рішення створити єдину концепцію реформування вугільної галузі та трансформації вугільних регіонів, а також заплановано вирішити проблемні питання вугільної галузі та за підтримки Німеччини розпочати щонайменше 2 пілотні проекти з трансформації вугільних регіонів вже у 2021 р., адже взимку вже розпочав роботу Секретаріат Енергетичного партнерства й Україна очікує на якнайшвидший запуск Мультипартнерського фонду та реалізацію пілотних проектів трансформації вугільних регіонів [13].

Наразі серед потенційних перших пілотних проєктів розглядаються 2 шахти: 1) шахта «Великомостівська» (м. Червоноград, Львівська обл.), яка потенційно може стати потужним туристичним кластером; 2) шахта «5/6» (м. Мирноград, до 2016 р. – Димитров, Донецька обл.), яка має потенціал технологічного кластеру.

Загалом, пілотні проєкти трансформації поствугільних міст будуть впроваджуватися за принципом формування кластерів: технологічних, туристичних, інноваційних та інших. Власне, можливість формування кластерів була одним з критеріїв, за яким обиралися потенційні міста-учасники програм. Проєкти виконуватимуться спільно з Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH). Усі запропоновані об'єкти – шахти державної форми власності, які готуються до ліквідації.

Трансформація поствугільних міст передусім має забезпечити: проведення комплексного аудиту вугледобувних об'єктів з метою визначення напрямів їх подальшого режиму; систему перекваліфікації, створення альтернативних робочих місць та професійного розвитку працівників, які втратять роботу в результаті реорганізації вугільних підприємств; творення зон динамічного економічного розвитку у вигляді індустріальних парків, технологічних парків та IT-парків тощо.

У більш розгорнутому вигляді трансформаційні елементи поствугільних міст представлені у вигляді завдань за напрямом «Соціально-економічна трансформація територій, де перебувають у стадії закриття вугледобувні та вуглепереробні підприємства» Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [14].

Список використаних джерел

1. European Parliament, Committees, Carbon Border Adjustment Mechanism. URL: <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/carbon-border-adjustment-mechanism/product-details/20201009CDT04181> (дата звернення 14.04.2021)
2. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12 грудня 2019 р. № 377-IX. *Офіційний вісник України* від 09.01.2020 – 2020 р., № 2., с. 80, ст. 46.
3. Про затвердження переліку видів діяльності, викиди парникових газів в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації : постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 880 // *Офіційний вісник України* від 09.10.2020 – 2020 р., № 79, с. 82, ст. 2552.
4. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів : постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 960. *Офіційний вісник України* від 30.10.2020 – 2020 р., № 85, с. 22, ст. 2739.
5. Про затвердження Порядку верифікації звіту оператора про викиди парникових газів : постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 959. *Офіційний вісник України* від 30.10.2020 – 2020 р., № 85, с. 10, ст. 2738.

6. Про встановлення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів в межах Співтовариства : Директива Європейського Парламенту і Ради 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 р. *Офіційний вісник Європейського Союзу* від 25.10.2003 – 2003 р., / L 275 /, с. 32.

7. EU Emissions Trading System (EU ETS). URL: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en (дата звернення 14.04.2021)

8. Представництво України при Європейському Союзі. Європейський Зелений Курс (European Green Deal). 30 жовтня 2020 р. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення 14.04.2021)

9. Про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю) (нова редакція) : Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 р. *Офіційний вісник Європейського Союзу* від 17.12.2010 – 2010 р., / L 334 /, с. 17.

10. Концепція «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. URL: <https://mepr.gov.ua/news/34424.html> (дата звернення 14.04.2021)

11. Прикордонне вуглецеве коригування ЄС та виклики для української економіки/енергетики. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/prykordonne-vugletseve-koryguvannia-yes-ta-vyklyky-dlia-ukrainskoi-ekonomiky-energetyky> (дата звернення 14.04.2021)

12. Проєкт Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження державного фонду декарбонізації № 4347 від 09.11.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=70385 (дата звернення 14.04.2021)

13. Шмигаль Д. Досвід Німеччини у справедливій трансформації вугільних регіонів особливо цінний для України. 19 березня 2021 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-dosvid-nimechchini-u-spravedlivij-transformaciyi-vugilnih-regioniv-osoblivo-cinnij-dlya-ukrayini> (дата звернення 14.04.2021)

14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. *Офіційний вісник України* від 28.08.2020 – 2020 р., № 67, с. 315, ст. 2155.

Левандовська О. М., аспірант,

Турко К. О., магістрант,

Харківській національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗШИРЕННЯ ЦИФРОВОГО СЕГМЕНТУ ЕКОНОМІКИ

Цифрову економіку можна визначити як сучасний, інноваційний етап економічного розвитку, який базується на інтеграції фізичних та цифрових ресурсів у сферу суспільного виробництва та споживання. Вона